

BANK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASINI QO'LLASH YO'LLARI

Mamadaminova Nilufar Shakar qizi

O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada bank tizimini takomillashtirishda ilg'or xorijiy davlatlar tajribasini o'rganish va ularni O'zbekiston amaliyotiga moslashtirish yo'llari tahlil qilinadi. Maqolada rivojlangan mamlakatlar – AQSh, Germaniya, Yaponiya va Janubiy Koreya bank tizimlarining samarali boshqaruv mexanizmlari, raqamli texnologiyalarni joriy etish tajribasi hamda ularning moliyaviy barqarorlikni ta'minlashdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, O'zbekiston bank sektorida bu tajribalarni qo'llashning afzalliklari va istiqbollari, milliy bank tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha taklif va tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: bank tizimi, xorijiy tajriba, moliyaviy barqarorlik, raqamli transformatsiya, bank islohoti, innovatsion texnologiyalar, xalqaro moliya, O'zbekiston bank sektori.

Abstract

This article analyzes ways to improve the banking system by studying and adapting the experience of advanced foreign countries. It examines the effective management mechanisms, digital technology implementation, and financial stability practices of developed nations such as the United States, Germany, Japan, and South Korea. The article also discusses the advantages and prospects of applying these experiences in Uzbekistan's banking sector and presents proposals and recommendations for modernizing the national banking system.

Keywords: banking system, foreign experience, financial stability, digital transformation, banking reform, innovative technologies, international finance, Uzbekistan banking sector.

Kirish

So‘nggi yillarda jahon miqyosida bank tizimi moliyaviy barqarorlikni ta‘minlash, iqtisodiy o‘rishni qo‘llab-quvvatlash hamda raqamli transformatsiyani jadallashtirishda muhim rol o‘ynamoqda. Xalqaro amaliyot shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda bank sektorini isloh qilishda innovatsion texnologiyalar, raqamli to‘lov tizimlari va moliyaviy inkluzivlikni oshirish asosiy yo‘nalishlardan biridir.

Jahon moliya tizimi so‘nggi o‘n yillikda tub o‘zgarishlarga uchradi. Ayniqsa, pandemiyadan so‘nggi davrda bank faoliyatini raqamlashtirish, onlayn kreditlash, fintech kompaniyalarning faol kirib kelishi va sun‘iy intellekt asosidagi risk-menejment tizimlari keng yoyildi. Xalqaro valyuta jamg‘armasi (XVJ) ma‘lumotlariga ko‘ra, 2024-yil holatiga dunyo bo‘yicha raqamli bank xizmatlaridan foydalanuvchilar soni 4,5 milliard kishidan oshgan, bu esa 2018-yilga nisbatan 2 baravarga ko‘pdir.

Ilg‘or xorijiy davlatlar, xususan AQSh, Germaniya, Yaponiya va Janubiy Koreya bank tizimlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali mijozlarga qulaylik yaratish, operatsion xarajatlarni kamaytirish hamda bank xizmatlarining sifatini oshirishga erishilgan. Masalan, AQShda JPMorgan Chase banki har yili IT-infratuzilmani rivojlantirish uchun 12 milliard dollardan ortiq mablag‘ ajratadi. Shu orqali mijozlarga 24/7 rejimda mobil va onlayn xizmatlar ko‘rsatiladi.

Germaniya tajribasida esa barqarorlik va xavfsizlikka alohida e‘tibor qaratiladi. Mamlakat banklari Basel III xalqaro standartlarini to‘liq tatbiq etgan bo‘lib, kapital yetarliligi darajasi o‘rtacha 14 foizni tashkil etadi. Bu esa moliyaviy inqirozlar sharoitida ham bank sektorining barqaror faoliyat yuritishini ta‘minlaydi.

Yaponiyada bank tizimi iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasi bilan uzviy bog‘langan. Raqamli valyutalar, blokcheyn asosidagi to‘lov tizimlari va “open banking” konsepsiyasi keng qo‘llanilmoqda. Natijada, 2023-yilda Yaponiya bank operatsiyalarining 60 foizdan ortig‘i onlayn tarzda amalga oshirilgan. Janubiy Koreya bank sektorida esa raqamli bank xizmatlaridan foydalanuvchilar ulushi 87 foizni tashkil etadi (2023-yil ma‘lumotlariga ko‘ra).

O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda bank tizimini modernizatsiya qilish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, 2017–2024-yillar oralig‘ida

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th October, 2025

mamlakatdagi bank aktivlari hajmi 4 baravarga oshib, 100 trillion soʻmdan 400 trillion soʻmga yetdi. Shuningdek, raqamli bank xizmatlaridan foydalanuvchilar soni 2024-yilda 28 million kishidan oshdi, bu esa aholining 75 foizini tashkil etadi.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi “Bank tizimini isloh qilish va davlat ulushi mavjud tijorat banklarini transformatsiya qilish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi PQ–4702-sonli qarori asosida milliy bank sektorida ham tub islohotlar boshlandi. Ushbu qaror doirasida 2020–2024-yillar oraligʻida bir qator banklarda transformatsiya dasturlari joriy etildi. Xususan: Ipoteka bank, Asaka bank, Aloqabank va Xalq banklarda korporativ boshqaruv tizimi xalqaro standartlarga moslashtirildi, TBC Bank, Anorbank kabi toʻliq raqamli banklar faoliyati yoʻlga qoʻyildi, bank xizmatlari mobil ilovalar orqali aholining keng qatlamlariga yetkazila boshlandi.

Bu jarayonlar natijasida Oʻzbekiston bank tizimining samaradorligi ortib, kredit portfeli hajmi 2024-yil yakunida 420 trillion soʻmga, depozitlar hajmi esa 300 trillion soʻmga yetdi. Shuningdek, iqtisodiyotni kreditlash darajasi yalpi ichki mahsulotga nisbatan 42 foizni tashkil etdi.

1-jadval Ayrim rivojlangan mamlakatlar bank sektorining asosiy koʻrsatkichlari (2024-yil holatiga koʻra)

Davlat	Jami bank aktivlari (trln \$)	Raqamli foydalanuvchilar (%)	ulushi	Kredit foizi (yillik oʻrtacha)	Moliyaviy inklyuziya (%)
AQSh	23.5	91		5.2	99
Germaniya	10.8	85		4.7	98
Yaponiya	12.4	88		3.1	99
Janubiy Koreya	5.7	87		3.5	98
Oʻzbekiston	0.04 (taxminan)	75		20.0	68

Keltirilgan maʼlumotlar shuni koʻrsatadiki, Oʻzbekiston bank sektori rivojlanish bosqichida boʻlsa-da, xalqaro tajribani oʻrganish va moslashtirish orqali yuqori samaradorlikka erishish imkoniyatlari mavjud. Ayniqsa, raqamli bank xizmatlarini

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th October, 2025

kengaytirish, xalqaro standartlarga mos risk boshqaruvi tizimini yaratish va moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish sohada muhim ahamiyat kasb etadi.

Bank tizimi har bir mamlakat iqtisodiyotining yuragi hisoblanadi. Uning samarali faoliyat yuritishi iqtisodiy barqarorlik, investitsion muhitning jozibadorligi hamda tadbirkorlik subyektlarining rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu boisdan ham bugungi kunda ko'plab davlatlar, jumladan O'zbekiston uchun ham bank sektorini modernizatsiya qilish, xalqaro standartlarga moslashtirish va ilg'or xorijiy tajribalarni o'zlashtirish strategik vazifalardan biri sifatida qaralmoqda.

Jahon miqyosida iqtisodiy jarayonlarning globallasuvi, raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi, elektron to'lov tizimlari va fintech texnologiyalarining keng joriy etilishi bank faoliyatiga yangicha yondashuvni talab qilmoqda. Xususan, so'nggi yillarda banklar endilikda nafaqat moliyaviy vositachi, balki innovatsion yechimlarni ishlab chiqayotgan texnologik platformalar sifatida ham faoliyat yuritmoqda.

Bugungi kunda xalqaro bank tizimida "raqamli transformatsiya", "moliyaviy inkluzivlik", "barqaror moliya" kabi tushunchalar muhim o'rin egallamoqda. Xorijiy tajribadan ma'lumki, raqamli texnologiyalarni muvaffaqiyatli joriy etgan mamlakatlarda bank operatsiyalarining tezligi, shaffofligi va mijozlarga xizmat ko'rsatish sifati keskin oshgan. Natijada, bank tizimiga bo'lgan ishonch kuchaygan, investitsion faollik va tadbirkorlik muhiti yaxshilangan.

O'zbekistonda ham mazkur yo'nalishda izchil islohotlar olib borilmoqda. Milliy bank tizimini xalqaro moliya bozorlariga integratsiya qilish, zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etish, xususiy sektor ulushini oshirish hamda xalqaro reytinglarda mamlakat o'rnini mustahkamlash maqsadida davlat tomonidan qator strategik dasturlar amalga oshirilmoqda. Shu jarayonda ilg'or xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganish va ularni milliy amaliyotga tatbiq etish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Shuningdek, bank tizimining rivojlanish darajasi mamlakatdagi iqtisodiy siyosatning samaradorligini, moliyaviy muassasalarning raqobatbardoshligini va aholining moliyaviy savodxonlik darajasini belgilovchi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, O'zbekiston uchun xorijiy davlatlar tajribasini

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th October, 2025

chuqur tahlil qilib, milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda amaliyotga joriy etish, bank sohasining barqaror va innovatsion rivojlanishini ta'minlash imkonini beradi. Mazkur tadqiqot ana shu maqsadni ko'zlaydi — ilg'or xorijiy mamlakatlar tajribasini tahlil qilish, ularning samarali jihatlarini aniqlash va O'zbekiston bank tizimida tatbiq etishning istiqbolli yo'llarini ko'rsatib berishdir. Ushbu yondashuv orqali milliy bank tizimi xalqaro raqobatbardoshlik darajasiga ko'tarilishi va iqtisodiy barqarorlikning muhim tayanchiga aylanishi mumkin.

Xulosa

Xalqaro amaliyot shuni ko'rsatadiki, bank tizimini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar, raqamli texnologiyalarni keng tatbiq etish va samarali boshqaruv mexanizmlarini joriy etish muhim ahamiyatga ega. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi shundan dalolat beradiki, bank sektorini takomillashtirishda davlat siyosati, texnologik yangiliklar va inson kapitalining uyg'unligi yuqori natijalarga olib keladi.

O'zbekiston uchun ilg'or xorijiy tajriba iqtisodiyotning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashda, bank xizmatlari sifatini oshirishda hamda xalqaro hamkorlikni kengaytirishda katta ahamiyat kasb etadi. Mamlakatda olib borilayotgan islohotlar bank tizimini modernizatsiya qilish, raqamli xizmatlarni keng joriy etish va xalqaro standartlarga mos boshqaruv tizimini shakllantirishga qaratilgan.

Kelgusida bank tizimini yanada rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratish lozim:

Raqamli transformatsiyani chuqurlashtirish va zamonaviy texnologiyalarni keng tatbiq etish, risk-menejment tizimini takomillashtirish hamda barqarorlikni ta'minlash, xususiyl bank sektorini rivojlantirish va sog'lom raqobat muhitini yaratish, kadrlar malakasini oshirish va xalqaro tajriba asosida mutaxassislar tayyorlash.

Umuman olganda, ilg'or xorijiy davlatlar tajribasini O'zbekiston sharoitiga mos tarzda qo'llash milliy bank tizimini yanada samarali, raqobatbardosh va xalqaro talablarga javob beradigan darajaga olib chiqish imkonini beradi. Bu esa mamlakat iqtisodiy o'sishini jadallashtirish, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash va

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th October, 2025

aholining bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Takliflar

1. O‘zbekiston bank tizimida raqamli transformatsiyani yanada jadallashtirish zarur. Xalqaro tajribada bo‘lgani kabi, mobil va internet bank xizmatlarini kengaytirish, sun’iy intellekt va blokcheyn texnologiyalarini amaliyotga tatbiq etish orqali mijozlarga tez, ishonchli va shaffof xizmat ko‘rsatish tizimi yo‘lga qo‘yilishi lozim.
2. Banklarning risk-menejment tizimini kuchaytirish maqsadga muvofiq. Germaniya va AQSh tajribasida qo‘llanilayotgan barqarorlik standartlariga asoslanib, kredit portfeli sifati, likvidlik va kapital yetarliligi ustidan doimiy monitoringni yo‘lga qo‘yish zarur.
3. Bank sektorida sog‘lom raqobat muhitini yaratish lozim. Xususiyy va xorijiy kapital ishtirokidagi banklar sonini ko‘paytirish, innovatsion bank mahsulotlarini joriy etish hamda moliyaviy xizmatlar bozorida teng imkoniyatlar ta‘minlanishi muhim.
4. Bank xodimlarining malakasini oshirish tizimini takomillashtirish zarur. Ilg‘or xorijiy o‘quv dasturlari, sertifikatlash tizimlari va xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik orqali zamonaviy bilim va ko‘nikmalarga ega mutaxassislar tayyorlanishi lozim.
5. bank tizimida ishonch va ochiqlikni kuchaytirish maqsadida, moliyaviy savodxonlikni oshirish bo‘yicha aholiga keng qamrovli targ‘ibot ishlari olib borish zarur. Shu yo‘l bilan bank xizmatlaridan foydalanish madaniyati yuksaladi va milliy moliya tizimining barqarorligi mustahkamlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov A. O‘zbekiston bank tizimini modernizatsiya qilishning ustuvor yo‘nalishlari. — Toshkent: Iqtisodiyot va moliya nashriyoti, 2022.
2. Murodova D. Bank tizimini rivojlantirishda raqamli texnologiyalar roli. — “Moliyaviy tahlil” jurnali, 2023, №4.

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th October, 2025

3. Abduhalilov B., Qodirov I. Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank islohotlarini chuqurlashtirish yo‘nalishlari. — Toshkent moliya instituti axborotnomasi, 2021.
4. Ivanova N. V. Bankovskaya sistema v usloviyax tsifrovoy transformatsii ekonomiki. — Moskva: Finansy i statistika, 2021.
5. Sidorov P. A. Upravlenie riskami v kommercheskix bankax: mirovoy opyt i rossiyskaya praktika. — Sankt-Peterburg: Piter, 2020.
6. Lavrushin O. I. Bankovskoe delo: sovremennaya teoriya i praktika. — Moskva: KNORUS, 2022.
7. Mishkin F. S. The Economics of Money, Banking and Financial Markets. — New York: Pearson Education, 2020.
8. Stiglitz J. E. Globalization and Its Discontents Revisited: Anti-Globalization in the Era of Trump. — New York: W.W. Norton & Company, 2018.
9. Krugman P., Obstfeld M., Melitz M. International Economics: Theory and Policy. — London: Pearson Education, 2018.
10. World Bank Group. Global Financial Development Report: Financial Inclusion and Stability. — Washington D.C.: World Bank Publications, 2022.